

PRAHA

Josef Kajetán
Tyl

PRAHA

JOSEF KAJETÁN TYL

eknizky.sk

Praha by Josef Kajetán Tyl is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

Proslov	vii
Panorama	I
Hradčany - Malá Strana	3
Vidění na mostě	7
Proč nepíšete německy?	II
Poznámky	19

Proslov

Jako skvělý diamant, rukou boží zasazený v pevný lem, leží v srdci Evropy spanilý úval, ověncený horami a lesy. Světa končiny jej znají od věkův — neboť se lesknul silou zázračnou, když kolem daleké krajiny ještě v mlhách tonuly. Znajít jej věkové — a cizí oči naň jednou se závistí, jednou s opovržením šilhaly; nepříznivé ruce jej špínou a smetí zakaliti usilovaly; on ale vždy opět sám sebou, jako diamant diamantem, nabyl nové skvělosti.

Kdož nezná českou zemi?

Zná ji svět — byť i o ní, jako o věci dávno minulé, nic jiného nežli jen staré pověsti povídati nechtěl; zná ji svět, a nemůže z věčné knihy dějin světských vytrhnouti listy, kdežto se jmena lesknou: Václav, Otakar, Jan, Karel, Hus, Jeroným, Žižka, Jiří, Hasištejn, Komenský a Valdštýn.

Vás, zlatonosné řeky, stříbroplodné hory, hlučná města, tiché vesnice a květuplné sady — vás, kraje české! znají všechny končiny, a obracejí pozorných zraků na zrůstající vaše poklady. Zmizelíť dnové temnosti a touhy, v nichžto pohříženi přes patero věků lidských otcové naši jako stínové se potáceli; slunce století devatenáctého se nad námi leskne; času duch přívětivě se usmívá.

Krásně je v Čechách býti — ve vlasti krásného doufání! A jedno místo viděti je v Čechách — divné, divuplné místo! Od sněhem krytých Krkonošů a z hustokmenné Šumavy, z panského hradu a z chudé chýže otácejí se po něm oči — oči jaré a zesláblé. Jestli to tajné a nevýslovné kouzlo, jež krev českou k tomu místu vábí, jestli to již při početi v každém Čechu vzniklá touha, kterouž jazyk *zvědavostí* pojmenovati se ostýchá, ač neví, jak ji nazvati; jestli to s bytností českou nerozlučně srostlá, trvající žádost: *jednou alespoň pokleknouti na hrobě svých králů!*

Jednou za živobytí musí *Prahu* spatřiti každý Čech — jednou musí k hranám jejím putovati jako věřící Moslemín k ostatkům svého proroka. Ubohý, jenž Prahu neviděl a se světem se loučí! — Onť zápasil po celý život s horoucí touhou, a nezvítěziv, opouští bojiště; onť nespatrił, kde orodovníci jeho za živa blahočinili; nespatrił památník zhynulé slávy, ani kolébku nově se křísícího blaženství; a co mu od útlého věku zkušenější ústa o veliké Praze povídala, to uvízlo v paměti jeho jen jako pouhý sen; radostného vyjevení se nedočkal.

Já tě ale viděl, město osudu těžkých, a života sladkosti a hořkosti zakusil
jsem v lůně tvém; já tě znám a velebím tě, Prahu má!

Zdrávas věrných synů ředitelko,
S rukou rány, s nohou tobě líbám prach;
Napni čelo, rekův pěstitelko,
Bledý uchopí se odpůrníků strach!
Marnět slzy! — Smíchem zdob si, matko, tváři,
Mdlobu setřes, mocná rozpni ramena,
Synovět se hrnou po tvé záři,
Heslo jejich: Sláva nově zrozená.
Novou touhou srdce české práhne,
K setrvání jarý sbor se zaklíná;
Prapor věje — mračno k horám táhne,
Na nebi se jasná duha rozpíná!

Krom storamenného, po březích Sekvany rozprostřeného obra — denně jinak
a jinak se tvořící a dvořící Paříže — není téměř jediného města evropského,
ježto by v dějepisu takovým právem hlasy za celý národ vydávati mohlo jako
Praha. Dějiny francouzské jsou co nejužěji spojeny s událostmi Pařížskými, a co
mezi stěnami královských Tuileríí nebo na hlučném Boulevardu vzniklo: vždy
jako v jediném srdci, v jedině a též myslí celé Francie se vzbudilo. — Vezmi
Francouzovi historii Pařížskou a zbavíš ho všech příběhů vlastenských.

Něco podobného dá se říci o *Praze* a o Čechách. — Praha byla a zůstává
vždy jako středisko a první pramen kroniky českého národa. S jejím zruštem a
rozkvétáním zmáhaly a sílily se veškeré Čechy; jejím pádem začaly pak i hynouti,
a nikdy nepřevážila města jiná po vlasti naší Pražskou stranu tak, aby se byl
— jakož jinde — celý národ dle osad skrovnějších rozmyslil a odhodlal. Od
báječných věků Libušiných, v boji s germánskými sousedy, za slavné výpravy do
Prus, v blahodějném věku zlaté bully, při sporech a válkách náboženských, při
pověstných školách — vždy a všude představovala Praha osobu první, vždy a
odevšad hleděly na ni kraje ostatní: ona pak stála vždy hotova k radě a pomoci,
ona střežila slávu a blaženost národa.

Kdož by Prahu nemiloval? a kdo, zvláště za dnů našich, poznati ji nedychtil?
Jsoutě to dnové noví, a s nimi obléká též Praha nové roucho.

PRAHA

I pokusil jsem se z mnohotvárného života Prahy naší několik stránek vyobraziti a nyní odhrnuji záclonu s obrazů těch.

Jsoutě to skrovné plody osamělých hodin — myšlenky, úsudky, zdání a přání v pestrém oděvu, jak mi letmo před rozehrátou duší se vznášely, a perem sotva zachyceny, na papíru jen podoby pouhých nástinů dosáhly.

PANORAMA

Jesti to velikolepé, vznešené podívání! — Stojím u vchodu v starobylé sídlo českých panovníků — na temeně příkré hory, nejvýše „na zámeckých schodech“ — oči bloudí po strakaté směsici červeně krytých stavení, nebetyčných věží, lesknavých bání a hrdě se pnoucích paláců — ježto se mi od nohou níže a níže kloní až k loži Vltavinu, na druhém břehu pak opět se hromadí, od výšin Vyšehradských až k patě pověstného Žižkova se rozprostírají.

K nebes jasnému klenutí bych se povznesl, a ramenem větrným objal i k nadržům přivinul tu tisíciletou, kteráž jako pečlivá nevěsta den po dni se přiozdobujíc na ženicha čeká. Drahou páskou ovinuty jsou boky její — stříbrotokou Vltavou, a drahou přeskou ozdobena jest páska její — zhoubě vzdorujícím mostem Karlovým.

Co clo pravidelné výstavnosti a vyměřené pohodlnosti postoupí Praha mnohemu i snad menšímu městu evropskému přednost; cokoli však do rozkošné polohy a půvabné malebnosti, může o závod jíti s městy největšími i nejslavnějšími, a sotva že nad ni které vynikne.

Ani oko domácích nemůže se nabažiti krásy, probíhá-li Prahu vůkol s některé výšiny; ale jako by se zrakům žasnoucím báječné světy otvíraly, stojí a plesá cizinec, příšlý i z vyhlášených, krasotami proslavených měst, bloudí-li po starověkých, anebo napořád nově se tvářících ulicích Pražských, anebo zabere-li se do roztáhlého pod širokým nebem podívání na veškeré město. I plesá opět a žasne a nemůže pochopiti, odkud asi lidská síla tak nevýslovných půvabností u prostřed národa nabyla, o němžto se až dosavad mnoho pěkného smýšleti nebyl naučil.

Jakýsi pevný, jediný, skoro ve všech dílech touž vážnost nesoucí obraz poskytuje Praha veškerá; při obhlédání jejích jednotlivých částek padá však do očí nemalá rozdílnost, pocházející z položení týchž částek a náhodou v nich ubytovaného veřejného i společenského života.

Dva živlové, od početí sobě nerovní jak oheň a voda, oživují tyto rozdílné částky, a jako mocí čarou — mocí pečlivé vlády a délkou vše zkrocujícího

času — tekou pokojně vedle sebe i jedním řečištěm, jen že si jeden — host a příchozí — domova pohodlnějšího vybral, druhý pak — domácí a tuzemec — pod střechu nuznější ustoupil.

Paměti hodno jest pohlednutí na běh a na počínání dvou duchů jinonárodních, kteří od mnoha století po městech Pražských, v srdci království českého jako v jednom loži se zahřívají a těsně na sebe doléhají. — Přeběhneme-li dějiny naše od času tří synů Boleslavových až k Otakarovi, Janovi a Václavu Čtvrtému; prohlédneme-li doby střídavého na trůn český dosedání po zhynutí domu Lucemburského až k Bělohorské bitvě, a přečteme-li pak tu dlouhou elegii sedmnáctého a osmnáctého století, zdá se, jakoby osudné štěstí bylo najednou chtělo kmenu cizímu prvního místa v Čechách popřáti; s druhé pak strany vidí se opět, jakoby nevyzpytatelná vůle boží národ český ustavičným ohněm jen ode všech strusek očistovala a po dlouhém zkoušení vždy zas k nové slávě přiváděla: jinak by nebyl musil Karel k učení se jazyku českému veřejně nabádati, Hus ve spor s universitou se dostat, Veleslavín stýskati — a jinak by nebylo muselo devatenácté století novou pochodeň mezi nás vrhnouti.

V jednotlivé částky Libušina sídla vtiskly se z věčných bojů těchto patrné a přerозdílné známky; jinak se tvořily Hradčany a Malá strana, jinak Staré a jinak opět Nové město; ale na všech zjevuje se ještě, přese vše upírání odpůrců, město *české*, a byť i jazyk národní z veřejných vyjednávání byl musil ustoupiti: po tichu přec ještě ve všech částech města vladaří, jakož vesměs národu českého ráz tiché večerní písní se podobá.

V Praze střídají se napořád zvuky české s německými; jen že se ony z úst poctivého, váženého měšťana, nižších ouředníků, řemeslníka, po denním výdělku se shánějícího dělníka, sprosté chudiny a velikého dílu povolání své, cenu svou i potřebu národní úplně poznávající nadějně mládeže vinou: tyto pak ze rtů panských — z úst vyššího ouřednictva, hojných, z veškeré končiny zde usedlých průmyslníků a jejich o vlasti nebo povinnosti vlastenecké ani slova nevědoucích rodin padají...

HRADČANY - MALÁ STRANA

O samotě strmí pověstný dům královský, a blíže dále kolem něho, jako opuštění sirotci, truchlí, roztroušení palácové; nazad vůkol nich rozstavila se zchudlá čeládka. To jsou Hradčany — ta podivná směsice domů nepatrných i výstavných, kteráž — kdyby se hlučnějším životem a veselejší tvářností honositi mohla, sídelnímu městu malého samovládce nepodobna by nebyla. Ale na dvou jejích největších prostraninách — na „Hradčanském“ a „Loretanském náměstí“ zdá se člověku, jakoby se byly tichost a mír ze hřmotu města hlavního navždy sem vystěhovaly.

Na prvním, kteráž co do velikosti a pravidelnosti k nejkrásnějším po celé Praze počítá se může, pyšní se průčelí královského hradu (jakž bylo rozkazem Marie Teresie dostaveno), palác knížete arcibiskupa, domy Schwarzenberské, Toskánské a pěkná obydlí kanovníků; ale přichází tu zaslechne málokdy jiného zvuku a hluku, leda řinknutí zbraně na strážnici u hradu, anebo času letního v malém stromořadí lásko-hravý hovor chův, ježto se tu s oblíbenými dělostřelci procházívali.

Avšak ještě větší prázdnota a tichost panuje na hrbolitém, nedlaženém prostranství Loretanském, před majoratním domem hrabat Černínských. Stojít tu onen ohromný, poutníka úžasem naplňující velikán jako na pustinách žalostivý odsouzenec, a hledí toužebně svým množstvím prázdných oken na mimojdoucí; žádný ale nepřichází s pomocí. V tato místa zabluzuje toliko pouhá zvědavost aneb nemohutná outrpnost, a takž tu nezbývá opuštěnému obru jiné útěchy, než melancholický zpěv zvonečků na protější Loretě a nábožné modlení vedlejších kapucínů.

Promluv, opuštěnce! — dlouho-li ještě s tou silou velikých komnat zaháleti budeš? Nebudou-li se pánové tvoji nikdy již k tobě hlásiti? — Aj, tedy by snad potřebných škol, užitečných ústavů se našlo, jež by se v prostrannosti tvé blahovlnně rozhostily!? — Či-li jsi zaklet, navždy jen bolestným náhrobkem bývalé nádhernosti zůstatí a smuteční to roucho na věky nesvléknouti? — Skvostná perla mezi paláci Pražskými — povržená jako ve prachu! — Aj, tedy

abys ty aspoň tu náramnou hrobku oživil, blízký a potřebný *Nový světe!* vzešlet by snad potom nový svět i tobě, i stěnám osamotnělým!

Nyní otvírám a nahlížím v posvátnou kroniku českého národu, přebíhám pomníky českých velikánů, vstupuji v národní svatyni — ve chrám sv. Víta. A může-liž jinak srdce české nežli s nábožnou hrůzou a vlasteneckým pohnutím přes posvěcený tento práh kročiti? Očištění duchové, strážci národa oblétají mě tady mezi zatemněnými stěnami při každém kročeji. Hlavy pod zářící korunou, postavy v rekovském brnění a zástupcové Krista v nejskvostnějším ornátě vycházejí dlouhou řadou z kaple Svatováclavské, a naplňují prostoru pod vysokým klenutím, a na oltáři zahorejí světla, a nábožné „Pomiluj ny!“ zavzní kolkolem. I zhasnou opět světla, ve tmách klesnou postavy na velebné tváře — a ejhle! zablesknutí nebeské osvítili svatyni, a postavy zaplesají, že vyslyšel Hospodin prosby za národ!

Třesavým krokem vybíhám pod širé nebe; nelze mi teď ani blízký památník probuzeného věku, národního museum pozdraviti. Sladkou bolestí bych zaplakal! — Ven pod širé nebe! Ale v myšlénkách okouzlujících potopeného nejímají teď ani romantické jelení příkopy, ani čarokrásná vyhlídka z nových sadů na Brusce: ale cesta mě vede co nevidoucího po zakroucené s vrchu silnici nehlučným prostranstvím, nehlučnými ulicemi, až mě zmnožený hluk a hrčení potkávajících se vozů opět probudily.

Stojím u mostu — u brány nejstaršího města Pražského.

Jako umlká, v dávnoletý žel pohřížená vdova královská leží *Malá strana* u paty dvou hor, drahé roucho prostírajíc po levém břehu Vltavském, a v dalekém objemu lemujíc zelený „Petřín“ a starý „Sviňský vrch“.

Velebná vážnost je hlavní známkou města tohoto, jež bych pro jedinou jeho mosteckou a ostruhovou čili vlastně krokvovou ulici, pro malostranské náměstí a vlaský plac přede všemi „městem královským“ nazval. Jakéž to množství a jakáž rozličnost nádherných stavení! — Zde dům Montagovský, palácové Šternberský, Ledebourský, hraběte Mořína a Thuna — onde i v ulicích postranních, ba osamotnělých, palác Valdštýnský, Kolovratský, Lobkovický, hrabat Nosticů a knížat Rohanů!

Vážná Malá strana oblíbila sobě držeti nad královstvím českým soudní meč a váhu. Chovát ve svém lůně, v *gubernialním domě* nejvyšší úřad zemské vlády, v pěkném *stavovském domě* kanceláře stavovské, a v převysokém domě *zemských úřadůc.* k. appellací, zemský soud, komorní úřad a státní účtárnu, kdežto se několik jmen, známých i v literárním světě našem, mezi úředníky podepisuje.

Na protější straně stojí starý městský dům; v něm se uchovává nejstarší památka někdejšího řízení českého — úřad lenního práva; při něm skvěl se na vysokém stupni důstojnosti muž na slovo vzatý po vlastech našich, ale bohužel před časem zesnulý král. místosudí Dr. Chmelenský.

Skončila se hodina úřední; četnou řadou hrne se množství mužů k mostu na Staré město — nižší a vyšší to členové řečených úřadů. Nejdlejší část dne u stolu a v prachu kancelářském tratíce, volí obyčejně obydlí svá na Starém městě. Tam je sice draže platí, nezstavují se při tom ale potřebné při svém povolání procházky, a chtějí-li po dokončení denní práce z domova po zábavě vylétnouti, nalezejí pohodlných k tomu míst hned při ruce, ježto by se po nich na Malé straně déle sháněti museli.

Jesti to věru úkaz pamětihodný! — Místo nádherné, prostranné, při tom sídlo nejvzácnější šlechty a nejvyšších představených — a přece jen, cokoliv do společenské zábavy a vůbec do života pospolitého, na města menší připomíná! Jestli to tiché jezero, na jehož lesklé hladině tisíc ryb si hraje; ale jakmile dost malý kamínek neobyčejné pohnutí vln způsobí: rozprchnou se poděšené rybičky a potom očka povzdálí vzhůru otáčejíce, jen pozvolna zase na staré své rejdiště se vracují.

Vstuptež do malostranského hostince — počet jejich není příliš veliký — a zvědavé oči přítomných hned se na vás upnou. — „Kdo to? — Ten tu nebývá!“ počne se za stoly šeptati. S Pánembohem vše obveselení! Nedostáváť se tu onoho všerozněcujícího plamene, kterýž veselou rozprávku a vševábivým rozmarem ze srdce do srdce přetéká, a bez něhož — hospodský ztuchnět nemůže.

Jediná působilejší, prostranná i velmi příležitá kavárna Steinitzova podobá se spíše sněmovně dvouctihodných veteránů, nežli místu určenému k obveselení. Z většího dílu sedají tu šediví úředníci a vysloužilí důstojníci při všeobecných novinách, při partii šachu a šálečku kávy, a sotva že kdy živější hovor nebo nenucený smích mezi zvukem kuliček na biliaru panující zde ticho přeruší.

Jeť to věc podivná s Malostranskými! — I půvabnými procházkami se honosí — zahradou Valdštyňskou a císařskou, novými sady nad Bruskou, Nebozízkem na Petříně: a přece na všech těchto místech z většího dílu jen Staré město viděti; Malá strana raději zase přes most nebo z bran si vychází.

Takž je tento společenský život ovšem pamětihodným, avšak dle všech okolností velmi přirozeným úkazem. Právě ta hojnost šlechty a usedlých zde vzácných osob, ježto se nikdy s měšťanem v přátelské spojení nepouštějí a

naproti osobám podřízeným toliko své důstojenství na zřeteli mívají, mimo to nedostatek lidí mladších, kteří se pouze na blízkou škol, rukodílen a u prostřed hlučného obchodu zdržují: toto vše tu přivádí onu prázdnotu, která se ze života Malé strany vypuditi nedá, a před níž, kdo může, po zábavě na Staré město utíká.

Humor čeledi sprostější, čilých chasníků a jich milenek, jakož i hovor sousedského práva zde užívajících císařských dělostřelců ozývá se v neděli, o modrém pondělku a vůbec hodinou večerní jenom z nákladnických domů a sprostějších hospůdek.

Bůh je všechny potěš a ostříhej u dobrého piva.

Poznamenání. Rozumí se samo sebou, že od toho času, co to psáno, již mnohé se změnilo. Tak na př. Černínský palác proměněn jest v kasárny vojenské, palác Ledebourský v dům vojenského velitelství, národní museum z č. 57, bývalého paláce Šternberského, kdež od r. 1821 bylo, přenešeno r. 1847 do svého vlastního domu v třídě Kolovratské.

VIDĚNÍ NA MOSTĚ

Jasný večer přeletěl přes Prahu. Stříbrolesklá luna svítila noci k dosednutí na temný trůn; miliony hvězd slavily panování její.

Šel jsem po mostě. V záři přede mnou ležela Malá strana. Po pravici hleděly jednou řadou královský hrad, za ním černý velikán, svatovítská věž, palác šlechtíček, dům Lobkovický a úhledný milohrádek Ferdinanda I.; po levici širokoboký, vysokohřbetý zelený Petřín a bělavé věže kláštera Strahovského jako bedliví strážcové na dřímající město. Dolem délkou celého města pnuly se — zde onde mezi temným stromovím — výstavné domy, jakoby z tichých Vltavinyých vln vystupovaly a celou tu hmotnou, divotvárnou směsici rozmanitých stavení v pevné ohradě zdržovaly.

S bolestnou hrdostí hleděl jsem na tu rozložitost veleslavných památníků, a zabrav se zpomínáním do věků minulých, kdež nad výšinou zámeckou ještě Rudolfova hvězda svítila: nacházel jsem všecko vůkol sebe jako oživeno. Postavy nikdy nevidané, ale přece známé, vznášely se mi před očima, i viděl jsem rudý požár pochodní a slyšel okolo sebe divoký chechtot pochopů, svrhujících nábožného zpovědníka ve hluboký proud; i slyšel jsem úpěti nahou postavu korunovaného básníka — a ucho mé pronikl břinkot mečů, pomíšený rykem prchajících Švédů, za nimiž: „Plachý! Plachý!“ co vítězné heslo znělo.

A duše moje byla pohnuta k radostnému pláči. Musil jsem zastaviti kroky a podepřítí se o pětistoleté zábradlí.

Asi třicet tisíc duší spočívá nyní přede mnou. Kéž bych je znal a věděl, kdo mezi nimi vlast miluje, z užitku jejího se těší, prospěchu jejího hledí a v čas potřeby i životem jí přispěje! Kdož mezi nimi jsi názvu hoden, s nímžto se tak často směšná chlouba provádí? — kdož tu asi vlastencem?

Vlastenec a vlastenectví — krásná to jmena, známe je, ale pohříchu! navykli jsme si často jimi člověka pokřtívati, kterýž jako letem něco o myšlénkách a soudech devatenáctého čili tak řečeného osvíceného století pochytil, dosti již konati se domýšlí, an českým jazykem hýbá, o starých právech mluví, o našincích rozkládá, po slovanských novinkách se shání a takto v českém zakuklení si libuje. Vlastenec a vlastenectví — krásná to jmena, slavná

to píseň o velikosti člověka; avšak běda, není-li oboje nic jiného, než barva, za kterou se ctižádost a ziskuchtivost ukrývá; není-li nic jiného, než chlubný praporec, za nímžto se v mráкотách pohřížené zástupy slepě řinouti mají; není-li nic jiného, než trouba, z nížto vycházejí hluky, ježto srdce nepronikají, nýbrž jen ucho omamují.

Někdy a někde je ustavičné prohazování „vlastencem a vlastenectvím“ věru protivné; zdát se býti jako poukázání na podivné, cizí zvíře, a jako pobídnutí, aby se naň celý svět podíval, a odtud povstal i onen čas (ke cti člověčenstva nechci věřiti, že by se blahodějné snažení Čechů až posavad lépe uznávalo, a že by onen čas nebyl ještě vypršel) — odtud povstal tedy onen čas, kdežto se odporná poctivých Čechů strana vlastenců jako divých šelem hrozila.

Ale jakéhož také divu? Onať se děsila jmena, pro něž v jazyku vlastním skoro ani názvu neměla, a viděla začátek nové české epochy, kdežto se národní duch z dlouhého spaní probíratí začal, a zděsiv se záhubné zahálky, sebe sám poněkud hlasitěji pobízeti začal k pilnosti, aby neklopýtal pořád za jinými národy.

Šetřme jmena vlastence — a poznejme jen dříve, že jsme Čechové. A to je snadná věc! K tomu je pouhého srdce potřebí, srdce, v němžto vychování všeliký pocit práva, důstojenství a povolání lidského neudusilo.

Kolik srdcí takových tluče asi tuto přede mnou?

I opakoval jsem tuto otázku, an se myšlenky a obrazy v podivné směsici přede mnou honily, a já co u vytržení na Malou Stranu hleděl, zakrytou nočním závojem.

A najednou mi bylo, jakobych viděl postavu před sebou státi, velikou a velebnou. Hlava její s korunou věčnosti dotýkala se oblaku, roucho vlající od pustého Vyšehradu až přes tichou horu zámeckou podobalo se padlému sněhu, a tvář její byla jako na východu slunce. Tisíc věků bylo ji posvětilo vážností, v ruce pak držela plamenný meč, jímžto smítala světla nebeská.

I zachvěl jsem se úzkostí, a postava promluvila hlasem vzdáleného hromu: „Já prohlédám srdce lidská i vážím člověka myšlenky a skutky. I postavím před tebe, kohož poznati žádáš. Pohledni a pozoruj!“

A jako v blesku slunečním stáli přede mnou náhle zástupové velicí, tisíce a tisíce, tváře známé i neznámé. Ani šat ani tváře jejich nebyly stejné a pohybování mezi nimi bylo veliké.

„Alles für's Vaterland!“ — zaznělo z úst jedněch, i bylo slyšeti hlasité sliby,

že se musí na nejvyšším vrchu kamenný sloup postavit, aby sláva česká celému světu do oka padla.

„Vivat Bohemia!“ křičeli jiní, slibující útroby země prohloubati se až k jejímu srdci, aby světu věčná památka po české důvtipnosti zůstala.

Aj, a paničky a slečinky šeptaly mezi sebou: „Ah j'en suis charmée!“ — u prostřed veliké společnosti vytasil pak se mužik nějaký s cizím ale hladkým jazykem, a ode všech hojnými drobty krmem, zašveholil se sklenicí v ruce: „Die edelsinnigen Böhmen hoch!“

Ale nejzáze stranou stál člověk tichý, sprostinký, maje vůkol sebe shromážděnou rodinu svou, útlá děvčátka a bystré hošíky. A oko jeho spočívalo slzavě na maličkých. — „Co s vámi počnu?“ jal se k nim mluvit. „Matka vás nekojila než mlékem českým, matka vás neučila než jazykem matek svých mluvit. Já musím tváře v denním potu smáčeti a zůstaviti vás pěstounům, jichžto jazyku nerozumíte. S nechutí, s bázni, s ošklivostí budete se na ně jen jako na posušky němých dívati, a zůstane-li vám něco v mysli, bude to podobno pláněti ovoce sladkého nenesoucím. Útlá srdce vaše zpustnou a mysl zdivočí; neboť jakž byste měli těch poslouchati a jak milovati, kteříž vás jako rodiče k dobrému vésti neumějí? Vyť jim nerozumíte, vyť jim nevěříte, vy se jich bojíte! Slovu božimu budete jen jako papouškové z paměti se učiti, ale v duši vám blahodějně símě jeho nevznikne. Povinnosti vaše zůstanou vám pohádkou — hlavy budou prázdnými nádobami a celý zisk váš bude několik průpovědek cizího jazyka, za něž dlouhá léta promañiti musíte. Půjdete na řemesla bez nejpotřebnějšího vědění.“

Pro slze nemohl člověk sprostinký dále mluvit. „Ach, proč nemáme aspoň jedné dobré uspořádané školy české v hlavním městě království českého!“ vzdechl na to z hlubokosti duše bolestné; a hle! bylo mi v tom okamžení, jakobych totéž vzdechnutí z tisíců a tisíců prsou vystoupati zaslechl — naskrze lidí, kteříž by mravnějšími, zámožnějšími a spokojenějšími se byli stali, kdyby útlé své mládí nebyli v neplatných jim cizích školách pohřbili. A já jsem vztáhl rameno, abych veškerý ten hořekující zástup nadějí na brzku snad změnu potěšil, avšak náhle mne samého někdo za ruce chytil a silně mnou potřásl.

„U všech černých —!“ zahřmělo mi do ucha. „Což pak blázníte? zachtělo se vám chladné koupele?“

„Ne — nikoli!“ zajekal jsem vyděšený; „já tu mám jen rozkošnou kratochvíli.“

Rozsvěcovač lamp byl se mne chopil, an jsem samojediný na mostě u vidění

svém rukama v povětrí šerموال, děláje při tom, jakobych do řeky skočiti chtěl. Děkuji ti, muži pečlivý! Kdyby tebe nebylo, byl bych snad posléze v tom vidění také svou zkázu spatřil. O ty nejsi osoba nejmenší mezi znamenitými po Praze! — Nepokřčujte nosejčkem, pánové! Rozsvěcovač lamp je pravý filosof, nedbající na klamnou slávu zevní. Jakž ho tu vidíte — na vlasech ucuchaných klobouk, o němžto těžko rozhodnouti, je-li z plsti nebo z napouštěné papírové lepenky, na složitém těle ušpiněnou kazajku, olejované spodky, kolem boků zástěru, z níž by chemista novou mastnotu a český filolog nové slovo vyloučil, na levém rameni černý žebřík a v ruce na dlouhé holi zvláštní svítilnu — jakž ho tu vidíte, stojí v úplné své slávě.

Znamenitá osoba, jež na vzdor povrchní nepatrnosti ke sborům o národní osvětu pečujícím náleží. A jak svědomitě si při svém důstojenství počíná! Nejkrásnější hodiny povolání svému věnuje. Dle starého přísloví: — Aurora musis amica — hned z rána po tichých ulicích lítá, po umdlévajících svěřencích se shání, domů je snáší, očišťuje, olejem dolévá, a sotva že nás první soumrak zatruditi hrozí, již opět miláčky své mimojdoucím k potěšení rozvěšuje a s okem střeživým do půl noci okolo nich obchází, ani vítr ani déšť mu v horlivosti nebrání.

Může-liž kdo více pro národní osvětu činiti, aby neměl bázně, že upálen anebo aspoň uzavřen a z milosti za blázna prohlášen nebude? Věru, měl bych velikou chuť, hrdinu takového nazvati vlastencem!

PROČ NEPÍŠETE NĚMECKY?

Praha je k politování. Musí ubohá hezký počet lidí žít, kteříž jako hladový a ožíravý hmyz na zdravé tělo vylézající, krví a tukem jejím se krmí. Jestli to obzvláštní metla, a jiná města nic podobného neznají. V Paříži a Londýně na př. bychom se nadarmo po takové čeledi sháněli; majít sice velikáni tito také muka svá, a to veliká! — naše je ale přece netrápí.

Tento hmyz obleze, rozrývá a prohlédá, cokoliv našinec podnikne. Dlouhavý noseč jeho je věčná otázka: „Proč to podnikáte? Jakého prospěchu z toho nabýti doufáte?“ — brzo si tropí z našeho počínání, z našich prací úsměšky, brzo jeví nad nimi jako nad mařením času a síly útrpnost; jemu není pranic milého a příjemného, co není jako úd těla jeho — jako částka smýšlení jeho toliko s ním a v něm spojeno.

Mohl bych ovšem jistě známky miloučké této třídy udati, aby se vyplnilo přísloví: „Chraňte se poznamenaných!“ — avšak učiním milosrdenství, a pakli mi kdo mezi malbou těchto mých obrázků z milé té čeledi na oči přijde, nazvu ho jen *znamení otázky*...

Seděli jsme na Žofínském ostrůvku. Obnovením a okrášením tohoto veřejného místa nezačala sice epocha v našem *národním* životě, a kdo se tu času odpoledního prochází, an se kolem tebe řady milostenek a tlupy šviháků míhají: sotva bys poznal, že se v hlavním městě království *českého* nachází; avšak tento truchlivý úkaz mezi shromážděnou tak řečenou vyšší třídou je posud tak obyčejný, že se tomu ani na starém, ani na novém rejdišti jejím diviti nesmíš.

Byl krásný, teplý podvečer. Jasná obloha nad námi, veselá hudba za námi — spanilý svět kolem nás a živá mysl v nás roznítily srdce naše a rozproudily řeči naše. Rozmanitá rozprávka naše točila se okolo věcí velmi politických, jakož je úmluva strany procházky na Karlův Týn, do nebes vychvalování některých dívek, hloubavé sečítání přírůstajících tak řečených vlastenců, a konečně i podezřelá slova o našem divadle! A důležitost věcí těchto nás tak zachvátila, že jsme o tom všem hlasitě mluvili, ano že jsme i *česky* hlasitě mluviti se neostýchali, nic na to nedbajíce, zdali nás kdo poslouchá.

„Že jsme i česky hlasitě mluvíti se neostýchali!“ Osmělil jsem se a podotknul věc choulostivou. Necht' se chytí za nos, komu poznamenání moje nelibě zavání! Zdaž by to kdo věřil, že se v Praze ještě lidé nacházejí, kteří veřejně česky mluvíti, veřejně k národu svému se přihlašovati, veřejně o své krvi svědectví dáti se ostýchají — ba bojí? — *Bojí*, pravím! O mnoho-li potupnějšího opovržení zasluhují takoví, než oni, kteří se za jazyk mateřský jen stydí! Nemilují sice mnohých otázek, ale tu se táží sám: „Proč? — Proč se ostýchají? — Proč se bojí?“ — Od prvního probuzení se ducha národního z dávnoleté ospalosti až po dobu nynější — od prvních tónů lyry Puchmírovy až k posledním hláskům Ludmily Tiché a M. Čácké stojí počínání Čechů zřejmě, bez tajivé záclony, před světem. Vzdělání, osvěta, povznesení v dlouhém zanedbání pohříženého lidu — to jest ona snaha, s kteroužto za národy jinými pospíchatí musíme, abychom hodni jmena svého, šperkem a ozdobou byli v lesknoucím se velikánském kruhu světodějných národů.

Mluvili jsme posléz o divadle, o českém totiž, jak jsme si několik ročně z milosti poskytovaných her nazývati oblíbili, a těšili jsme se na jich nové začetí o sv. Václavě, na nový repertoar, přišli jsme na vady herců našich, na jich nejslabší stránku — nezběžnost v jazyku, i jednali jsme o schopnosti, sdílnosti a chuti obecenstva. Jeden mezi námi dokazoval, že by se obzvláštní zřetel na veselohry obrátiti měl, druhý se zastával truchloher, třetí se oběma smál, že ještě ani těch ani oněch v literatuře domácí nemáme, čtvrtý se rozhorlil, proč se tedy o jich zhotovení nezasadíme — a všickni vespolek začali jsme pak vyšetřovati, jak by se v té potřebě nejlépe pomoci dalo.

„Aber — sie erlauben, meine Herren!“ zaznělo náhle vedle nás — „warum schreiben sie nicht lieber deutsch?“

To byl z čista jasna blesk! Zrovna vedle nás u jednoho stolu sedělo to milé znamení otázky. Jeho *Proč?* zkazilo mi všecku další chuť k mluvení. Ne snad, že bych se ho byl ulekl a zarazil, neboť podobnému jalovému slov otloukání, jakož jest: *Proč nepíšete německy?* ucho mé již přivyklo; ale mrzel jsem se, že člověk, an se chce z milého božího dne radovati, nenadále lecjakým komárem znepokojen bývá.

I začal jsem to neočekávané znameníčko prohlížeti, pokud jsem je za stolem polo-uschované okem postihnouti mohl; a ejhle! — z té vyzáblé tváře, z toho číhajícího pohledu, z toho zkrouceného, jako kočičího hřbetu poznal jsem, že je to tvrdohlavé, zařezané — aneb jak říkáme — kované znamení.

My — *inter nos* — na okamžik hleděli jeden na druhého, vesměs při chuti jsouce, dotíravé znamení zkrátka odbyti.

„*My neumíme německy!*“ zachechtali se někteří; ale protivník náš byl kované znamení, a tím jedním střelením se nezvrátil.

„Šašky!“ prohodil. „Povězte mi pravdu — proč nepíšete německy?“

„Proto, že jsme se tomu neučili!“ byla krátká odpověď.

„Neučili! A jakž pak jste získali, co nyní umíte? Jakých prostředků jste užívali, abyste k vědomostem dospěli? Česky jste se tomu ve školách neučili.“

„To máte pravdu — tam nás krmili odpornými a zácpu přivodícími pilulkami, kdežto by nám bylo zdravé mateřské mléko více pomohlo; ale čeština se s námi zrodila, a chybu přirozenou je těžko odložit.“

„A to bych ti také neradil!“ ozval se můj soused, ohnivý Břetislav. „Kdo na vlastní krev zapomíná anebo se jí odříká, je bídná z hlíny nádoba shnilé duše.“

„S námi nic nesvedete, milý pane!“ těšil jsem znamínko; „my jsme ryzí Čechové!“

„A blázni by se v cizí kabát převlíkali!“ prohodil zase Břetislav. „Vždyť by jim ani neslušel, ani ke cti nesloužil.“

„Proč blázni, pane?“ vystřelilo znamení otázky a zašpičatilo ústa k posměchu. „Či-li se domníváte, že by vám to k hanbě sloužilo, kdybyste mezi muži stáli, jakoví Schiller, Göthe, Tieck a Jean Paul jsou? Či-li snad mezi sebou větších duchů vykázati můžete?“

„Nemíchejte si kolečka, drahý pane!“ usmál jsem se neústupnému; „neboť té poštilosti nám nikdy ani na myslí netanulo, abychom se Pölitzovými slovy: Raduj se, jinochu německý! neboť i Hus byl Němec! — velikým mužům cizím jako ke svým krajanům hlásili — té nehodné dotíravosti, toho osobování si všech výtečností postoupíme rádi jiným národům. Vy ale, pane, hladíte Němce právě za tou příčinou pěkně po srsti, za kterou Čechu vykrákati chcete. Či co byste na př. soudil o Göthovi, kdyby byl psal turecky?“

„Na takové necesti nemohl tento mocí genia svého zblouditi. Ten jej pevně postavil na místo, kdež národu svému s největším užitkem posloužil.“

„Ach, není možná?“ zvolali jsme jedním hrdlem. „Tedy snad myslíte, že bychom i my národu svému s největším užitkem posloužili, kdybychom psali německy?“

„O tom jsem přesvědčen!“

„Že jste?“ promluvil jsem za ostatní. „Já však jsem přesvědčen, že národu

svému nejlépe *češtinou* posloužím. Tu máme tedy dvoje přesvědčení. Jakž mi svoje zastanete a moje zvrátíte?“

„Snadně, pojednou! Kdybyste psali německy, měli byste větší čtenářstvo — větší publikum.“

„I nechte ho — nechte ho!“ ozval se opět Břetislav, jehož tváře a oči již hořely. „Totě kněhkupec, a počítá jen, kolik exemplářů by rozprodal!“

„Pak bych pána věru politoval, neboť by se mu spekulace velmi špatně dařila,“ odpověděl jsem příteli a obrátil se na to zase ke kovanému. — „Tedy větší čtenářstvo? Myslíte-li, že bychom čtenářstvo celé německé říše získali — kterouž Bůh sám vždy posilniti a ostříhati račíž! pak máte arci pravdu, ačkoliv nevím, že by zdejší německá produktivnost venku byla u veliké pověsti, alebrž umím o nejednom příkladu ze dnů našich povědít, kdež literární podnikání českých Němců ani doma ani v cizině dosti podpory nenacházelo. Myslíte-li ale, pane, že bychom jen mezi českým pomezím německou knihou většího obecenstva získali — a moudrý, spravedlivý člověk nemůže jinak soudit, nežli že přede vším *vlastnímu* národu sloužití musíme — pak jste, pane, na hrubém omylu a velmi špatně s geografí a statistikou vlasti naší seznámen.“

Milé znamínko se usmívalo, jakoby bylo věci své prajisto, a touto svou jistotou mě zmásti mohlo. Já ale znám zbraň takovou, i vím, jak se jí opřítí.

„Že se v Čechách již na čtyry miliony duší počítá,“ spustil jsem velmi lhostejně, „budete arci věděti; zdá se mi ale, že se něčeho až posud vám nepovědomého dovíte, když vám povím, že se mezi nimi sotva třetina Němců nalezá.“

„Nu budiž, já vám věřím; však je to dosti hezký počet. Tedy třetina — ta vám odpadne, kdežto by vám, kdybyste psali německy, zajisté i ty druhé dvě třetiny porozuměly! Či že ne?“

„Nikdy! a jakžby to mohly, připustíme-li, že Čechové jsou? česky myslíjí a česky cítí? Či-li se domníváte, že v Čechách naskrze každému německou knihu do ruky dáti můžete, aby se poučil anebo pobavil?“

„To si myslím! A proč bych nemohl? Kdo je v Čechách aspoň poněkud vybroušeného rozumu, a kdo tudíž i schopnosti má, knihy s užitkem čítati: ten se musí dobře znáti v němčině.“

„Že musí? Děkujte, že vás ony třídy lidu našeho neslyší, které sotva že k denním potřebám němčinou zuby si přelamovati se naučily, aneb docela ničeho od zkažených soudruhů nepochytily, přece do roka dosti kněh přečtou — nebo by aspoň přečetly, kdyby již pro každou třídu i hojně literatury bylo — tům

byste nesměl říci, že vybroušený rozum nemají. Díla jejich vydávají platnějšího svědectví, a řemesla i hospodářství jejich překrásně zkvítají. Děkujte, že vás pouhý český lid a s ním i moravský a slovenský národ po Uhřích neslyšel, kteří jednoho jazyka užívajíce, i po jednom a témž prameně osvěty prahnou.“

„Nu, chcete-li mezi své publikum sprosté řemeslníky, rolníky, pastýře a tak dále počísti, nebudu se déle s vámi hádati. Jáť nevěděl, že vám nejvíce na chatře národu záleží!“

„*Na chatře — ?!*“ byl bych se bezmála rozkřiknul, avšak ještě dosti časné jsem nenadálé pohnutí utišil, a mírně mluvil dále: „Nežli vám na tento ousměšek odpovím, řekněte mi, *co a pro koho* z lidu píše zdejší němečtí spisovatelé? Kde, jakých a v kterých rukou naleznete spisů německých — beletristických i vědeckých — ježto vyjdou z impressí po Čechách? Já vám potom povím, že v jazyku českém díla vycházejí, ježto by v němčině sepsána, ani polovička tisku nebyla se dočkala. Vezměmeť na př. jen časopisy musejní a theologický — aneb nejnovější dílo „Šafaříkovy starožitnosti“. Vydání prvního svazku této veliké práce pro množství sešlých se odběratelův ani nepostačilo. Stalo se vám to tady někdy s dílem vašich spisovatelů? A byť by se i stalo — je to chatra lidu, ježto se o takové dílo v takovém počtu hlásila? O šťastná země, kdežto se chatra lidu s tak důmyslným spisem obírá! — A byť i chatra byla — proč by nám nemělo také na ní záležet? I nejmenší mezi národem může a má se honositi osvětou téhož svého národu, a kohož Bůh nad národem k bdění postavil, musí se také o vzdělání nejmenšího mezi ním starati. My pak se těšíme, že se nám právě v té chatře — jakž pouhé Čechy milostivě nazýváte — národní síla zachovala. Ze zdravého, v žádném nepřirozeném parníku zkaženého, a byť i po nějaký čas pohozeného jádra jeť se dobrého zrůstu nadíti. — Vy se usmíváte? Nechce se vám do víry o zdravém jádru v našem národě? Ba snad myslíte, že v něm všecka národní síla již vyhasla? — Neohlížejte se na to, že, jako u jiných národů, také u nás neustálý veřejný pokřik neslyšíte: To jsme my, Čechové, dokázali — to my, Čechové, umíme! — neboť dle slov básníka našeho neumí

Slovan skoupozvuký

Lermo se vším tropiti a hluky;

na to se neohlížejte; alebrž rozevřete tuhouskořepinu, v nížto se jádro národa po dlouhá léta ukrýváti musilo, prohlédněte české srdce, důvěrně-li se před vámi

rouška odhalí, a s nelibým ustrnutím shledáte v něm poklad, kterýž byste nám rádi, když ne jinak, aspoň ousměšně upřeli.“

Mezi touto delší řečí pozoroval jsem, že milé znamení bedlivěji poslouchá, že však i novou otázku chystá. A vskutku také hned začalo:

„Nebudu vám radost kaziti a uvěřím tedy, že máte ještě jádro v národě, i že jste tu skořepinu ještě dosti časně z prachu pozdvihli, než by docela byla uhnula. Ale *jakž a kde* medle chcete to jádro pěstovat? Vždyť nemáte, kam byste je zasadili — kde by se blahodějně ujalo? Veškeré školy a vzdělávací ústavy jsou u nás německé; ouřady, veřejná řízení a veškerá obecní správa konají se v jazyku německém; kdo chce zaopatření a důstojnosti nabýti, kdo z obchodu, průmyslu a z řemesel zisku vytěžiti: musí uchýliti se k němčině, jakož k jediné platné cestě, a protože byste měli, pánové, německy písíce, národu svému raději na tu cestu pomáhati, nežli po prázdných snech lapati a neplatnou češtinou zúmyslně ho s ní sváděti!“

To bylo přes příliš! Jako moře před bouří začalo to mezi námi hučeti a se hýbati, a já měl co dělati, abych nalil do zbouřených vln oleje.

„Ticho!“ zvolal jsem. „Potěšme se vespolek slovy: Odpust' jim, pane! neboť nevědí, co mluví — a vyčkejme konce. Mýt tu na sebe dosavad jen jako na slepo dorážíme, a každý snad za jinou příčinou. Napořád meleme jazykem o národě a co bychom pro národ činiti měli, a kdož ví, zdali se obou stran představení o národě srovnává? Ještě jsme neslyšeli, co vážený a statný náš odpůrce vlastně národem nazývá?“

„Národ“ — byl tu kovaný hned s odpovědí — „národ je, abych řekl, společnost lidí, počátek svůj z jednoho rodu odvodivších, z jednoho pěstování se radujících, jedny a tytéž potřeby majících, i stejným nadáním a právem, stejným poznáním a snažením o blaženosti své pracujících.“

„Budíž; tenkráté i já vám radost nezkazím, a vyjádření vaše přijímám; jen tu jedinou maličkost dovolíte mi ještě podotknouti, že jste nejhlavnější národův známku přehlídnul — totiž: jeden a tentýž *jazyk*, bez něhož nížádná společnost lidská sloučiti se nemůže. Či-li mi to chcete upříti?“

„Neprávě a bez příčiny neupru vám ničeho, a protože jen směle jazyk za nejhlavnější známku národa položte, doufáte-li, zbraně proti mně nabýti.“

„Netoliko za známku, ale za první a nejpevnější základ a sloup — za nejvýznamnější vlastnost národa musím jej položit. Jazyk jesti dech, jesti duše národa, jesti objev celého národního života. Jazyk s národem a národ s jazykem vzájemně zrůstají a síly své rozkládají; v jazyku schovává národ své poznání, své

příběhy a zkušenosti, v jazyku urovnává své slasti a strasti, v jazyku nalezá pak i nejsvětější své památky.“

„Nu? — a což medle z toho následuje?“

„Že národu přirozený jazyk ničiti jest tolik, jako jej zbavovati rozumu, srdce mu vytrhovati, veškeru víru jeho zvracovati, nejsvětější památky mu rušiti, o důstojnost mezi jinými národy jej okrádati, z domova jako nevidoucího do pustých cizin vyháněti — jako jej zabíjeti!“

„Aj, aj, pane, vy malujete křiklavými barvami! O Čechách z toho všeho pranic neplatí.“

„To je také naše naděje a útěcha.“

„Kdež pak se tu jedná o zbavování jazyka?“ mluvilto znamení dále. „Že váš český nad hrobem stojí, stalo se během a střídáním osudův, jimžto již mocnější národové, nežli český, podlehli; bez násilí, pozvolna vstúpila se cizí ušlechtilá očka ve kmen slovanský, a nyní se již rozkládají v blahonosné větvi. V Čechách děje se poněmčení samo sebou, cestou přirozenou.“

„Je-li pak možná? Moudrý pane, toto místo, jakož sám uznáte, nehodí se k vysvětlování, jakým způsobem se u nás převlékání v cizí oděv děje; avšak byste ani kusu historické vědomosti, ani lidského citu míti nemusil, chtěje dokazovati, že — co se u nás kdy k ochabění národnosti dělo — samo sebou, cestou přirozenou anebo mocí osudův přišlo. Ostatně však — nechť se to již dělo násilím nebo během časův: my musíme nyní zřetel *na to* upnouti, že se věc ve zpáteční kolej obrací. A protož vězte, že nestojí jazyk český nad hrobem, jak se vám říci líbilo, ale že po dlouhé zimě krásnějšího jara se dočkav, spanilé pupence nyní vyráží — a že se tedy v skutku nyní žádné poněmčování neděje. Mohlť bych vám příklady uvesti, že se jazyk český v místech rozšiřuje, kde po něm před několika desíti lety sotva památky zbývalo. Poznávát Čech, že musí bez tškání po cizokrajných končinách k nejbližšímu pramenu se utéci, že musí k nejplatnějšímu prostředku sáhnouti a pokladem národního jazyka těžiti, aby bez maření času s umrtvujícími formami co nejrychleji cíle dospěl, od něhož jej skoro dvě století vzdálila.“

„Dle vaší hlavy velmi pěkně řečeno!“ usklebil se odporník sladince. „Což ale, kdyby národ sám jiného byl smýšlení a jazyk německý za jedinou cestu k blahu svému uznával?“

„Ha, ha!“ dal jsem se do smíchu; „velmi moudré *kdyby!* Škoda, že má chyby.“

„Proč se tedy Čech tak pilně jazyku německému učí?“ dotíralo na mne znamínko.

„Ha, ha!“ — smál jsem se dále — Ještě moudřejší! Proč jíte, když se vám chce jíst? A proč jíte z chleba černého, když vám bílého nedají? Ale nemusíte ostatně jeho pilnost jazyku německému se učit — anebo vlastně do něho se vmysliti a vžítí a svůj vlastní zavrhnouti — býti asi tak veliká, jakž byste nám rád namluvil: neboť po dlouhých sto padesáti letech, co síla národní klesati začala, rozprávějí ještě tři miliony lidu po Čechách tím jazykem, kterýž vy již nad hrobem státi vidíte. A že mezi týmž lidem ani poznání o potřebnosti otcovského jazyka, ani láska k němu, jakož ke všemu, co se týče národnosti, ještě nevymřela, nýbrž den po dni se mladí a bujaří: tu vám krom jiného budíž to nejpatrnějším důkazem, že se odbyt na knihy české napořád rozmáhá. I musímeť se tedy také literatury naší držeti; plody její jsou naše školy, naše vzdělávací ústavy — dokud nevyhnutelná potřeba místa k jiným nevykáže; literatura je náš ouřad, naše správa.“

„A slovem“ — vjel mi kypící Břetislav do řeči, k odpůrci kovanému se obrátiv — „s vámi nebudeme se o věc hádati. Dokud nám pán nedokáže, že Čech za jinou příčinou s výsosti svého někdejšího vzdělání spadl, a pak za jinými národy jen pokulhával, nežli proto, že mu hlavní žílu, domácí jazyk, zadržli: dotud nás také nepřesvědčí, že se Čech bez národního jazyka opět vzchopí a ve tmách tápati přestane dříve, nežli padne, kdež mu jámu nastrojili. Nesmějte se, že nebyl jazyk náš bez ustání pěstován! Onť se podobá jen bohatým zasypaným dolům, a skryté nepoužité poklady jeho jsou tak veliké, že brzo nejpěknějšího užitku poskytnou. V něm se nezakládá nic na pouhém větru, na zdání mudrujících hlav; ale všecko je vybráno z mysli a ze srdce národa, a tyto cnosti jeho jsou nám i rukojemstvím, že se národní osvěta z něho co nejrychleji vyvine. My se učili jím mluvití a v něm mysliti; v něm nám i nejlépe národ porozumí. Původ náš, příběhy naše, čest a prospěch náš velí, abychom tohoto národního pokladu svého šetřili a hájili, a devatenáctého věku duch nedopustí — —“

„Dej pozor!“ — zkrklí náhle můj souseď, a v tom již dopadl plný džbánek s veškerou tekutou zásobou zrovna do prostřed stolu. Břetislav, u své horlivosti semotam rukou šermuje, byl jej mimojducímu sklepníku z rukou vyrazil.

Tragikomická rozpačitost — a veliký puntík na závěrek našeho parlamentování.

Poznámky

Jde o tyto osobnosti českých dějin: sv.Václav (zavražděn 929), kníže český; čeští králové Přemysl Otakar II. (panoval 1253-1278), Jan Lucemburský (1310-46), Karel IV. (1346-78); Jan Hus a jeho stoupenec mistr Jeronym Pražský (upálen 1416); Jan Žižka z Trocnova (zemřel 1424); Jiří z Poděbrad (panoval 1458-71), český král; Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic (zemřel 1510), český humanista; Jan Amos Komenský (1592-1670); Albrecht z Valdštejna (1583-1634), císařský velitel vojsk v třicetileté válce.

Sekvany – Seiny (řeka v severní Francii, protékající Paříží)

Tuileries – pařížský palác, do konce 18.stol. rezidence francouzských králů

Narážky na boje prvních Přemyslovců s Germány, na výpravu Přemysla Otakara II. do Prus, na dobu Karla IV. (Zlatá bulla vydána 1356), na revoluční hnutí husitské.

V Zlaté bulle, kterou vydal Karel IV. (1356), se nařizuje synům kurfiřtů, aby v přípravě na budoucí vladařské povolání se učili také česky.

Spor o tři hlasy na univerzitě, končící vydáním Dekretu kutnohorského (1409), jímž přiznány tři hlasy Čechům.

Adaptace královského hradu podniknutá z podnětu Marie Terezie v třetí čtvrtině 18.století odstranila středověký ráz pražského hradu a dala mu vzhled palácového sídla novodobého. Šlo především o spojení různorodých budov na druhém a třetím hradním nádvoří v jednoduší stavební útvar a o vytvoření dnešního prvního hradního nádvoří.

Nový svět – hradčanské předměstí, jež bylo vždy čtvrtí chudiny

Národní muzeum stávalo v letech 1821-1847 na Hradčanech v č.57 (palác Šternberský, nynější sídlo Národní galerie).

Srv. Havlíčkovy epigramy Ost und West a Nápís na jistém domě na Hradčanech. (L.B.)

Chotkovy sady, založené 1833 nejvyšším purkrabím Karlem Chotkem na místě bývalé skládky dříví; byly to první pražské veřejné sady.

Dnešní Nerudova ulice. Byla dříve hlavní komunikací do pražského hradu. Aby byla tato příkrá ulice sjízdnější, byly sem kladeny krokve; odtud název Krokevní (nebo Krokvová). Z nepochopení původního významu v německém

pojmenování (Sparrengasse) vzniklo Sporengasse, odtud překladem české Ostruhová ulice.

V té době byli zaměstnáni ve státní účtárně spisovatelé: F.B.Tomsa (1793-1857), J.N.Vávra, pseud.Lomnický (1792-1866) a K.B.Štorch (1812-1868).

Josef Krasoslav Chmelenský (1800-1839), básník z kruhu Čelakovského, autor libreta první české opery Dráteník, významný kritik.

Chmelenský si vybral skutečně netradiční „vlastenecké jméno“ Krasoslav. (L.B.)

Kafírna Steinitzova – na Malé Straně v Mostecké ulici blízko věže (č.55) v domě „U Steiniců“

Rozumí se po Karlově – tehdy jediném mostě pražském.

Ústav šlechtičen na Hradčanech, založený Marií Terezií jako zaopatřovací ústav pro členky zchudlých šlechtických rodů.

Letohrádek královny Anny (Belveder)

Zpovědníka královnina Jana Nepomuckého – z mostu pražského do řeky svržen roku 1393

Míněn Šimon Lomnický z Budče (pravděpodobně 1552-1622), nadaný, ale naprosto bezcharakterní básník český ze 16.stol., v pobělohorské době umírající v chudobě a bídě; starší generace obrozenecká vidí v něm ještě pod vlivem Balbínova líčení „archipoetu“ doby Veleslavínovy.

Boj českých studentů a měšťanů proti Švédům v Praze r.1648, vedený knězem Jiřím Plachým (žil asi 1606-1664).

Vše pro vlast! (něm.)

Ať žijí Čechy! (lat.)

Ach, jsem tím potěšena! (franc.)

Ať žijí šlechtetní Čechové! (něm.)

(lat.příslovní) význam: Ranní ptáče dál doskáče (doslova: Jitřenka přeje Musám).

Žofínský ostrov, dnešní Slovanský ostrov. Původně nazýván Barvířským, jméno „Žofín“ dostal r.1832 podle arcikněžny Žofie, matky císaře Františka Josefa I. Narážka na obnovení a okrášlení se týká r.1836, od kdy se stává také významným místem pražského společenského života.

Počínaje ředitelskou érou Štěpánkovou (od 1824) se v Stavovském divadle smělo hrát česky jen v neděli a ve svátek od čtyř do šesti odpoledne. Sezóna českých představení začínala na sv.Václava, končila na den Jana Nepomuckého.

Ale – promiňte, pánové – proč nepíšete raději německy? (něm.)

Mezi námi (lat.)

PRAHA

K.H.L.Pölitz (1772-1838) – německý historik a státovědec

Z tiskáren

Časopis Společnosti vlasteneckého museum v Čechách, vycházející od r.1827 a Časopis katolického duchovenstva (od r.1828).

První sešit „Slovanských starožitností“ Pavla Josefa Šafaříka vyšel 1.srpna 1836, a vzbudil v Čechách i v ostatním slovanském světě takový zájem, že musel být náklad od 10.archu zvýšen na 1000 kusů, číslo v dosavadní české literatuře téměř neznámé.

Jana Kollára

Lermo (zast.) – povyk, hluk